

Wilhelmus à Brakel

Ds. C. Vogelaar*

Wat zijn er toch grote verschillen van karakter tussen Gods kinderen. Martha was maar druk bezig met veel dienen, terwijl Maria stil en met verwondering zat te luisteren naar het onderwijs van haar Meester. Martha was de Petrus-figuur onder de vrouwen, en Maria was zo heel anders, hongerig naar de lessen van haar grote Leraar, de Heere Jezus.

Zoals je in een gezin kinderen met uiteenlopende karakters en aanleg hebt, zo heb je dat ook in het huisgezin van Gods volk. Ze hebben wel allemaal dezelfde oorsprong: ze zijn uit God geboren, en ze hebben allen dezelfde Leraar en dienen dezelfde Koning. Maar toch: wat kunnen de leidingen verschillend zijn. Ook de wijze waarop ze zich uiten hangt natuurlijk sterk samen met karakter en levensomstandigheden. Al betekent dat natuurlijk niet dat God de een anders bekeert dan de ander; er zijn gemeenschappelijkheden die uitstijgen boven karakter, onderwijs, afkomst, culturen en volksgewoonten.

Ook onder onze oudvaders waren er die verschillen. Daarom moeten we maar niet te makkelijk spreken over *de* oudvaders of over *de* Puriteinen. Er waren namelijk behoorlijke verschillen onder hen. Het is Gods wijsheid instrumenten te gebruiken in Zijn wijngaard die soms zo totaal verschillend van geaardheid en gaven zijn. Later, als je eens terug mag zien en de Heere er wat licht over geeft, zie je soms hoe de Heere in Zijn wijsheid het zo beschikte, dat je op een bepaalde tijd onder een door God gestuurde leraar hebt mogen zitten.

Ook Wilhelmus à Brakel was een van de instrumenten die de Koning van de Kerk heeft willen gebruiken en wiens werk ook nu nog tot zegen mag zijn.

Jeugdijaren

Wilhelmus werd op 2 januari 1635 geboren in Leeuwarden als zoon van de Godvrezende Theodorus à Brakel en Margaretha Homma, die ook nog 5 dochters ter wereld bracht. Vader Theodorus is bekend geworden door zijn boek '*De Trappen des Geestelijken Levens*', waarin op indrukwekkende wijze uiting gegeven wordt aan een zeer nabij leven met de Heere. Wat een zegen voor een gezin zo voorgegaan te worden in een leven in de tere vreze des Heeren. Daar drukt wat van af, ook op de kinderen, en kan al vroeg tot jaloersheid verwekken.

Toen Wilhelmus als jongen van Beers, waar zijn vader toen dominee was, naar de Latijnse school in Leeuwarden ging, liep deze op maandagmorgen altijd een heel eind met hem mee, bleef dan staan, bad voor hem, en keek hem zo lang mogelijk na. Wilhelmus zei er later van dat hij gewoon was zijn weg naar Leeuwarden biddende af te leggen.

Wilhelmus vreesde de Heere vanaf zijn prille kinderjaren. Van hem gold wat we van Jeremia, de profeet, lezen: "Eer Ik u in moeders buik formeerde heb ik u gekend, en eer gij uit de baarmoeder voortkwaamt, heb Ik u geheiligd."

Hij volgde onderwijs aan de Latijnse school in Leeuwarden, waarna hij naar de Academie in Franeker ging, waar hij theologie studeerde. Hij was 19 toen hij naar Franeker vertrok en nauwelijks 24 toen hij zijn opleiding daar voltooide. Omdat er geen vacatures waren, moest Wilhelmus wachten op de tijd dat de Heere hem Zelf een plaats in Zijn wijngaard toeschikte.

Dat was dan ook de reden waarom hij naar Utrecht vertrok, waar hij zijn studies vervolgde onder Gisbertus Voetius en Andreas Essenius.

Herderlijke arbeid

Het was 1662 toen eindelijk de herdersstaf opgenomen kon worden in Exmorra in Friesland. Het zou het begin zijn van 21 jaren pastoraat in die provincie. Zijn eerste gemeente stond niet als makkelijk bekend. Er heerste veel onverschilligheid. Hier trouwde hij met Sara Nevius,

weduwe van Henricus Vege, die in Benthuizen gestaan had. Het was een huwelijk waarin beiden één mochten zijn in het zoeken te wandelen in de wegen van de Heere. Sara Nevius had voor haar huwelijk in Utrecht gewoond, waar ze bemind en geacht was onder Gods volk. Ze is haar man ongetwijfeld tot grote steun geweest in zijn ambtelijke loopbaan. Van haar verscheen, na haar overlijden uitgegeven door haar man, een boekje onder de titel *“Een aandachtig Leerling van den Heere Jezus, door Hem zelf geleert, zonder hulp van menschen”*.

Hoewel Exmorra geen gemakkelijke gemeente was, heeft à Brakel er drie jaar met liefde en getrouwheid mogen werken.

De volgende kudde aan hem toebetrouwd was die te Stavoren, waar hij van 1665 tot 1670 mocht dienen. De gemeente was groot, te groot voor een predikant, vond Wilhelmus en hij deed alles wat in zijn vermogen was om er een tweede predikantsplaats bij te krijgen. Kerkelijk kreeg hij daarbij echter niet de medewerking die nodig was om zijn doel te bereiken. Toen wendde hij zich tot prinses Albertina Agnes van Oranje, dochter van stadhouder Frederik Hendrik, met een verzoek om financiële steun voor dit doel. Een vraag die met een grote gift gehonoreerd werd.

In Stavoren koesterde à Brakel duidelijk sympathieën voor de Labadisten, maar later heeft hij de gevaren van hun opvattingen heel goed ingezien en ze zelfs bestreden.

Daarna volgde Harlingen, destijds de tweede stad van betekenis in Friesland, een bloeiende handelsstad. Daar heeft God de arbeid van Zijn knecht bijzonder willen zegenen. Hellenbroek zei er later van: ”Een wonderlijke verandering had plaats onder zijn bediening. Een menigte van geestelijke kinderen werd daar voortgebracht.“ De Heere deed er velen toe tot de gemeente die zalig worden.

Daarna, van 1673-1683 werd Leeuwarden zijn arbeidsveld. Ook daar heeft hij met vrucht mogen arbeiden. Toch waren er wel conflicten. Zo hield hij hier conventikelen, een soort gezelschappen, waar de kerkenraad bezwaren tegen had. Ook kwam hij in conflict met de overheid. Deze had in die tijd heel wat in de kerk te zeggen. De overheid heeft ook wel een recht, een plicht zelfs, *betreffende* de kerk, om die te beschermen en te steunen, maar geen recht *in* de kerk, zoals men zich aangematigd had. Het kwam hem wel op een stevige bestraffing te staan, maar velen in het land waren blij met het heldere geluid dat in Friesland had geklonken richting overheid, en hadden grote achting voor deze leraar, die geen diensknacht van mensen wilde zijn.

Gods weg leidde echter nog naar een deel van het land, ver van zijn geboortegrond verwijderd.

In de herfst van 1683 deed hij intrede in Rotterdam met 2 Korinthe 5:20”Zo zijn wij dan gezanten van Christus wege, alsof God door ons bade; wij bidden van Christus wege, laat u met God verzoenen”. Daar had hij heel bekende medebroeders in de bediening. Franciscus Ridderus, en later ook Wilhelmus Eversdijk, Jacobus Fruytier en Abraham Hellenbroek. De laatste is ons welbekend door zijn vragenboekje, overigens hopelijk niet alleen daardoor, want er zijn ook kostelijke preken van hem nagelaten. Niet minder dan 28 jaar lang heeft à Brakel zijn krachten mogen geven in de bediening van deze grote gemeente. De Heere had hem met een sterke constitutie gezegend en met grote toewijding heeft hij hier mogen arbeiden.

De laatste jaren werd zijn gezondheid minder. Hij leed soms veel pijn, maar heeft mogen preken tot op 2 maanden voor het einde van pelgrimsreis. Zijn ziekbed was een preekstoel, ook toen op smartelijke wijze zijn aardse huis afgebroken werd. Toen men hem, kort voor zijn sterven, vroeg hoe het ermee stond, zei hij: `Heel wel. Ik rust in mijn Jezus. Ik ben met Hem verenigd, ik wacht maar dat Hij komt, doch ik onderwerp mij met alle stilheid.` Op 30 oktober 1711 mocht hij het loon van een getrouwe dienaar ontvangen.

Zijn werken

Van veel 'Oud goud' kan wel gezegd worden: "Veel geprezen maar weinig gelezen." Misschien mag van een deel van à Brakels schriftelijke nalatenschap iets anders gezegd worden. Met name zijn *Redelijke Godsdienst* is heel erg bekend en geliefd geweest onder hen die de waarheid beminden. De eerste druk verscheen in 1700, waarna alleen al in de 18e eeuw nog 20 herdrukken volgden, wel een bewijs hoeveel vraag er naar dit werk geweest is.

Eerder verscheen in 1680 '*Hallelujah, ofte Lof des Heeren*', een verhandeling over het genadeverbond. Dat hij van de Labadistische dwalingen grondig overtuigd was blijkt uit een 'Trouwhertige Waarschouwinge' dat in 1683 van de pers rolde en '*Leere en Leydinge der Labadisten ontdekt en wederlegt*' dat in 1685 verscheen.

Verder werden er in 1712, onder de titel '*De Waare Christen, of Opregte Gelovige, hebbende Deel aan God in Christus,*' nog 10 preken gepubliceerd. Daarin laat à Brakel zo duidelijk uitkomen het onderscheid tussen een waar kind van God en de huichelaar of de natuurlijke, onbekeerde mens, tussen hem die God dient en hem die met alle godsdienst alleen zichzelf bedoelt en eigen eer en voordeel zoekt. Over onderscheidenlijk preken gesproken: zó preekten onze oudvaders en zó zochten ze zich vrij te maken van het bloed van hen die hen hoorden of lazen.

Het geheim

De *Redelijke Godsdienst* is een onweerlegbaar bewijs van à Brakels dogmatische bekwaamheid en pastorale bewogenheid. Terwijl het eerste deel een systematische dogmatiek is, vind je in het tweede deel de nadruk op de praktijk van de Godzaligheid, zoals de Nadere Reformatie die zo krachtig voorstond. Leer en leven moeten immers samengaan.

Ligt daar niet vaak de haper onder hen die nu Gods Naam belijden? Waar is het leven voor de Heere in gebed en onderzoek van Zijn Woord? Dat 'Oud Goud' is niet zomaar tot stand gekomen. Het was genade alleen die mensenkinderen in staat stelde zoveel en zulk schriftuurlijk onderwijs te geven. Maar om die genade werd gebedeld en om Gods hulp en leiding werd geworsteld. Dat was het geheim van hetgeen ze ook ons nagelaten hebben. Hun geschriften zijn geboren uit de verborgen omgang met God en het leven bij de Schrift.

De Heere is niet veranderd, maar wat is er veel veranderd ook onder ons. Hij is de God Die gedenkt aan Zijn verbond, waarvan ook Wilhelmus à Brakel zo krachtig getuigenis heeft gegeven. En Hij zal het verbond met Zijn kerk in eeuwigheid bewaren. Dat mag ons temidden van alles wat wegvalt, verandert en ontmoedigen kan, tot sterkte en tot troost zijn.

De laatste preek die à Brakel gehouden heeft, (hij moest nog door de koster de preekstoel opgeholpen worden), was van Psalm 63:2 "O, God, Gij zijt mijn God! Ik zoek U in de dageraad; mijn ziel dorst naar U, mijn vlees verlangt naar U, in een land, dor en mat, zonder water." Gelukkig, als dat ook in ons leven ons verlangen mag zijn.

** Ds. C. Vogelaar is predikant van de Gereformeerde Gemeente te Zwolle. Vanwege zijn kennis van het oud-nederlands, is zijn medewerking voor mij van onschatbare waarde geweest bij het vertalen van De Redelijke Godsdienst.*